

Randers Kommune

Kastbjerg Landsbyregistrering 2011

Kastbjergs historie

Opriindelse

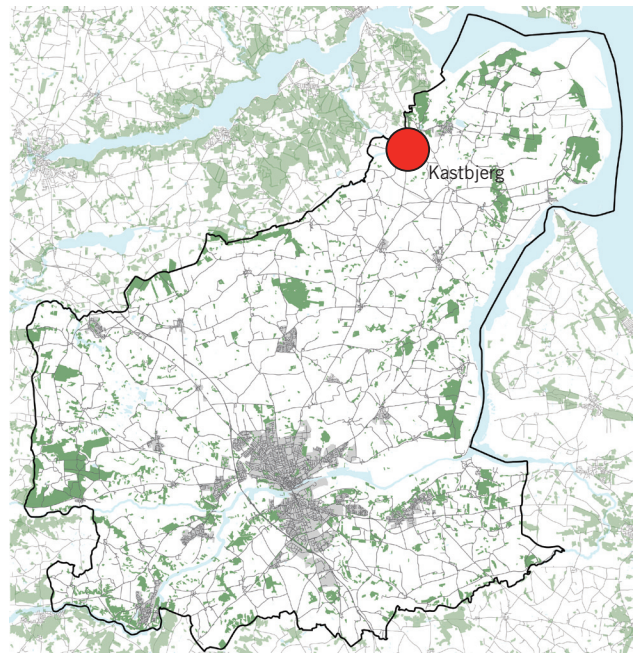
Kastbjerg kan sporet tilbage til 1334 som 'Kasbjerg'. Forleddet 'Kas-' er gammel dansk for dyng eller bunke og efterleddet '-bjerg' blev brugt som efterled til bynavne allerede før vikingetiden. Kastbjerg kan som samfund dermed sagtens være over 1000 år gammel.

Kirkens ældste dele anslås at være fra omkring år 1150.

Byudvikling

Kastbjerg har stort set bevaret sin udstrækning gennem de sidste 200 år. Med undtagelse af Bygaden 3, 5 og 7 tegnes byens kanter fortsat af gårde, der er at finde på original 1-kortet fra 1798. Den primære udvikling er sket omkring vejene, hvor mange byhuse er opført. Denne udvikling er ganske flot, idet den bevarer landsbyens udtryk udadtil og styrker bymiljøet indadtil.

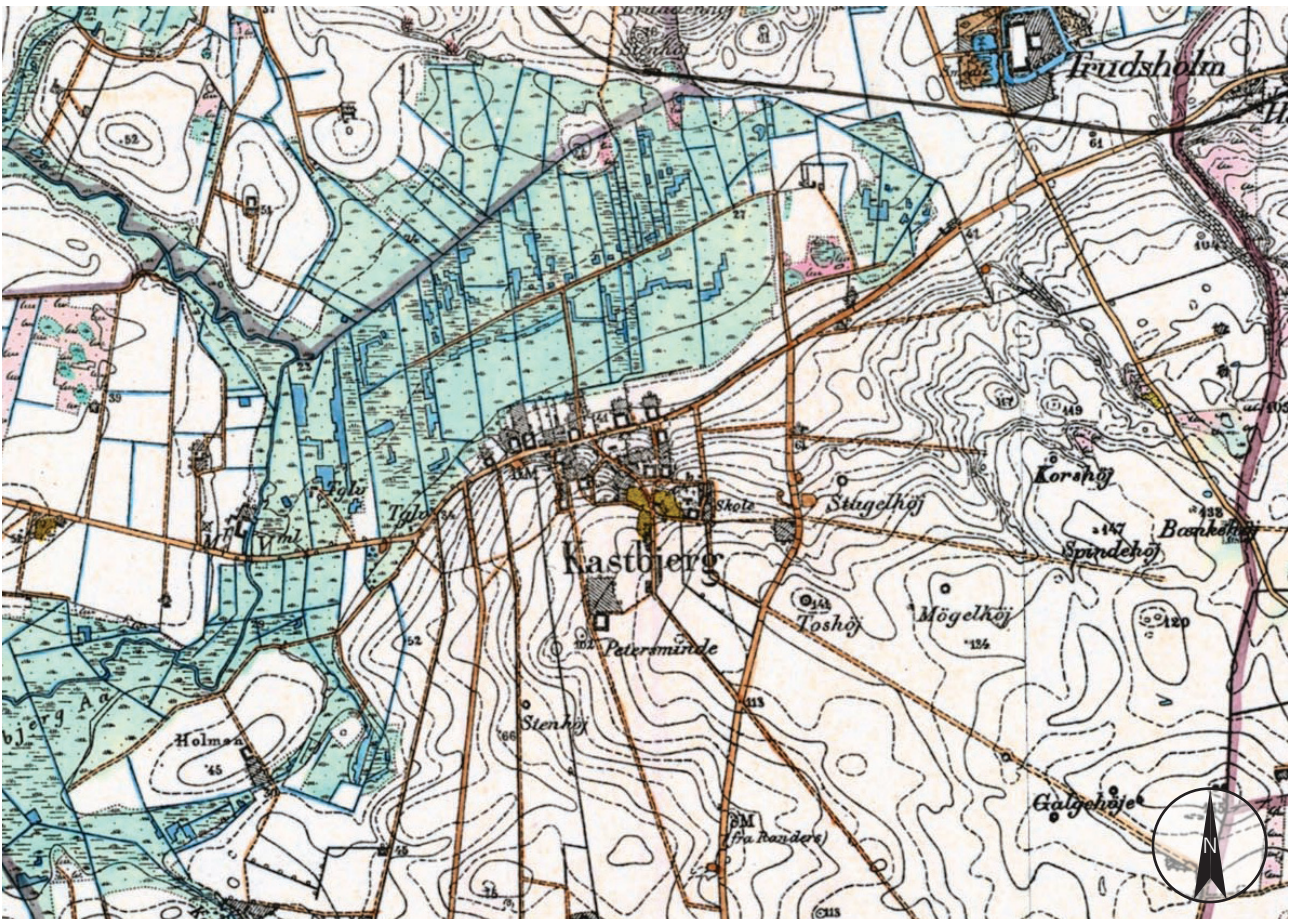
Kastbjerg har 119 indbyggere i 2011.

Lufffoto 2010. Kastbjerg ligger i det åbne landskab med et dalstrøg for foden af sig.

Original 1-kort, 1:5000 fra 1798. Bemærk det slyngede vejforløb fra nord til syd og den varierende bredde på forten. Denne afgrænsning kan stadig ses i landsbyen i dag.

Kastbjerg, 1842-1899, 1:20.000. Kastbjerg ligger meget præcist på kanten af Engdraget omkring Kastbjerg Å.

Topografi og landskab

Landskab

Landskabet veksler mellem bløde, jævne bakker og et noget mere kuperet terræn. I området er det primært Kastbjerg Å og dalen omkring, der dominerer, men også Kondrup bæk har en hvis indflydelse på landskabet nær Kastbjerg. Kastbjerg Ådal er dannet som følge af en tunneldal under sidste istid. Den nordligste del af dalen har i sin tid været en del af Litorinahavet. Mellem de to dalstrøg hæver landskabet sig betragteligt og former større eller mindre plateauer. Dalstrøgene, samt det helt nære opland til dem, består primært af fine engdrag, hvor flere afvandingsgrøfter er etableret.

Beliggenhed

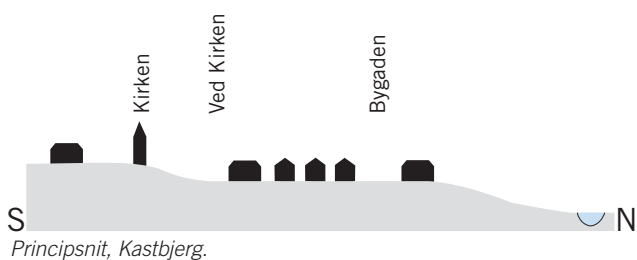
Kastbjerg ligger på Kastbjerg Ådals nordvendte skrænt. Den nordligste del af landsbyen ligger næsten helt i nede bunden af dalen, og den sydligste ligger næsten helt oppe på toppen. Terrænet falder relativt kraftigt, hvilket lader sig mærke overalt i landsbyen. Kirken er traditionel placeret på byens højeste punkt - på toppen af dalskrænten, og den er placeret på byens sydlige rand. Kirken er derfor synlig fra hele landsbyen samt en stor del af oplandet.

Oplevelse

Ved ankomsten til Kastbjerg fra Kondrupvej falder vejen ned mod byen, og der er fra afstand flotte kig over både by og landskab. Et beplantet bælte umiddelbart øst for vejen præger selve indgangen til landsbyen, da det skærmer for alt syn til byen. Det er derfor først, når der drejes om hjørnet til Bygaden, at landsbyen dukker helt op. Ankommer man derimod fra øst via Bygaden, ligger kirken flot på toppen af dalskrænten og dominerer sammen med gårdanlæggene på den nordlige side af gaden ned mod dalen.

Kirken ligger flot hævet inde i Kastbjerg på flere fint definerede plateauer. Nogle af plateauerne er afgrænset af stensætninger og andre af græs, men alle er tydeligt menneskeskabte. Fra kirkebakken er der endvidere en flot, panoramisk udsigt over Kastbjerg Ådal. Der findes fine kig og sigt ud over dalen flere steder i landsbyen.

Der er flere grønne overflader i Kastbjerg, især det gamle forteareal nedenfor kirken, er karakteristisk. Herudover findes der flere andre steder i byen med åbne grønne områder. Kastbjerg har på trods af disse ikke en udpræget grøn karakter. Det skyldes bl.a. den relativt høje bebyggelsestæthed langs Bygaden. Samlet set influerer de grønne arealer dog stadig på det landlige udtryk, i samspil med byens omgivende landskab.

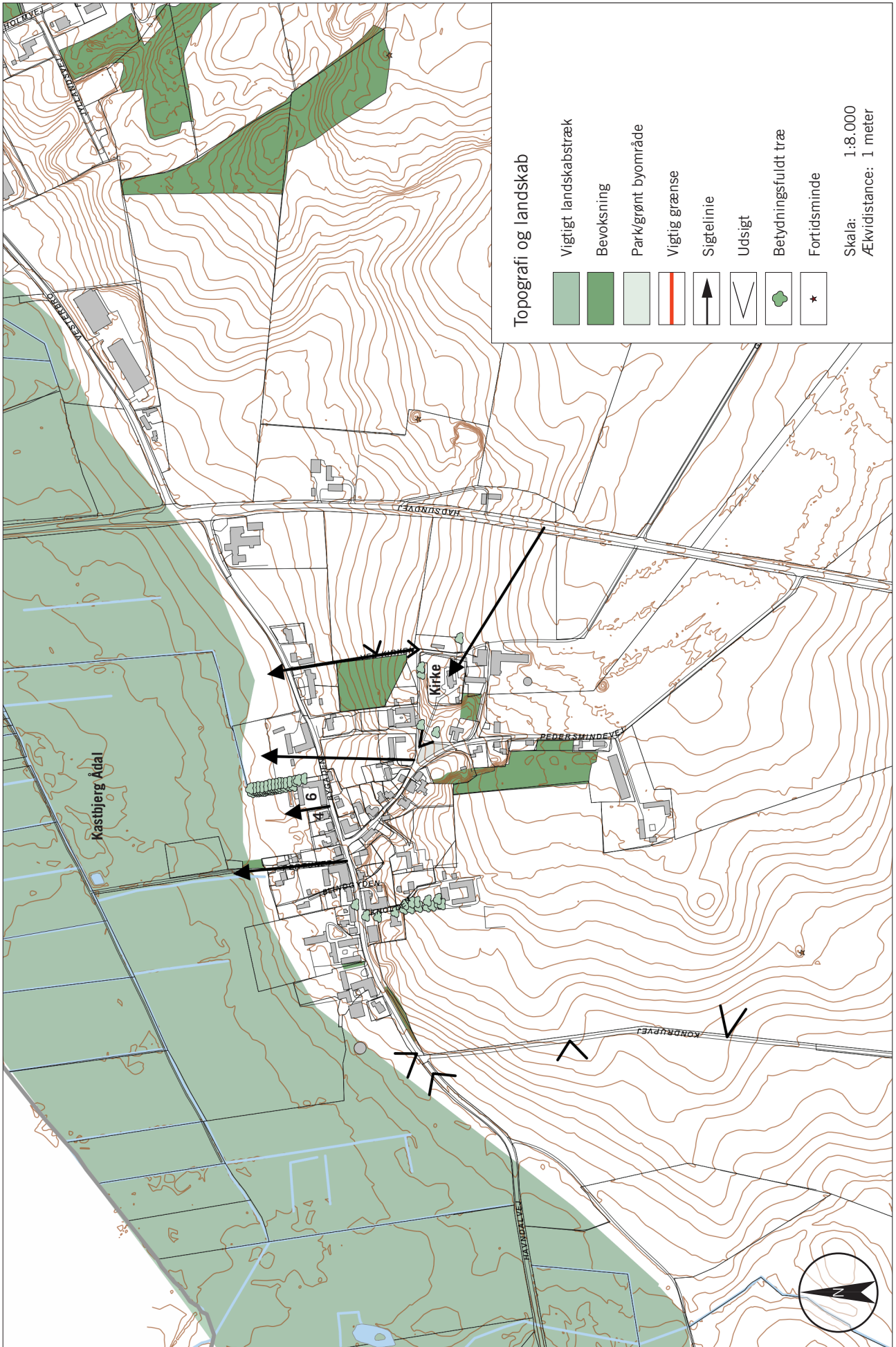
Kig ud over Kastbjerg Ådal mod nord fra Ved Kirken.

Sigt ud over Kastbjerg Ådal mellem Bygaden 4 og 6.

Skarpt defineret sigtelinie langs med Fortunet. Igen over Kastbjerg Ådal.

Funktioner og infrastruktur

Funktioner

Kastbjerg er bebyggelsesmæssigt stadig præget af gårdanlæg. Mange er dog for længst taget ud af drift og er i dag rene beboelsejendomme. Der er kun to gårde tilbage i drift, hvor præstegården er den ene. Man kan dog betvivle dens omfang af landbrugsmæssige foretagender, da den i dag primært benyttes til andet formål grundet sin status som præstebolig. Den anden gård er beliggende på Knolden 4 og forekommer, i modsætning til Præstegården, ganske aktiv.

Udover landbrugserhverv er der stadig smedevirksomhed i Kastbjerg, ligesom der også er opstået et autoværksted. Herudover ligger der en hundepension samt en forretning, der sælger brugskunst. Sidstnævnte ligger i et byhus på Bygaden, hvorfor butikken er meget lidt iøjnefaldende.

Gennem tiden er der flere virksomheder, der har måttet lukke ned. Flere af disse har en central placering i byen. Det gælder bl.a. en gammel møbellakeringsvirksomhed, hvis tidligere lager ligger helt ud til Bygaden og giver et lidt trist indtryk af gaden.

Kastbjerg Kirke ligger ved siden af præstegården på et kunstigt etableret plateau, hvor fra kirken kan ses langvejs fra.

Infrastruktur

Meget af landsbyens store, gamle forte nær kirken eksisterer stadig. I modsætning til mange andre fortebyer er kun en lille del sidenhen blevet bebygget. Det tilbageværende forteareal ved kirken ligger som en åben grøn plæne og pryder den fritliggende kirke.

Generelt er gadestrukturen i Kastbjerg velbevaret og de mange gårdanlæg har, på trods af at de ikke længere er i drift, stadig stor betydning for defineringen af landsbyens rum og gadeforløb.

Kastbjerg ligger nær grænsen mellem Mariagerfjord og Randers Kommuner. Selvom Randers ligger ca. 20 km syd for Kastbjerg, er det meget let at komme dertil via Hadsundvej.

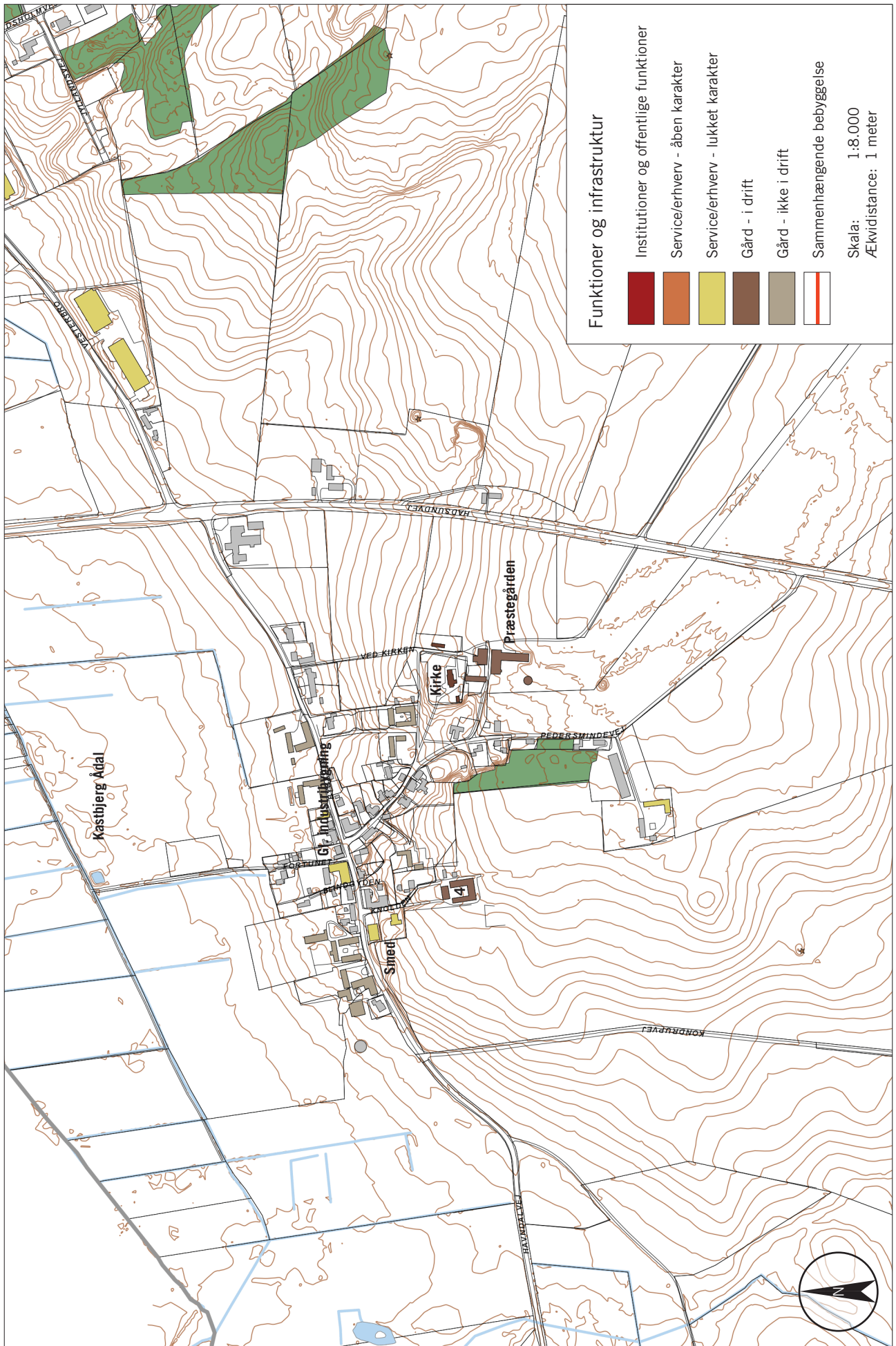
Præstegården i Kastbjerg ligger ved Kirken.

Den nu lukkede møbellakerer på Bygaden. Bygningen er meget dominerende i gadebilledet og sætter et lidt trist præg på Bygaden.

Kastbjerg Kirke med det grønne, tidligere ubebyggede forteareal i forgrunden.

Bebyggelse, arkitektur og kulturmiljø

Bebyggelsesstruktur

Kastrups vejstruktur er defineret af terrænet. Neden for skråningen går Bygaden, hvor gårdene ligger ned til engene, der ligger i en sideslugt til Kastbjerg Ådal. Fra Bygaden snor Pedersmindevej sig op mod kirken gennem en slugt. Her ligger primært byhuse, men lidt højere oppe i slugten ligger endnu et par gårde.

Der har været to primære forter i Kastbjerg. Én ved Bygaden, hvor der ligger gårde på begge sider af vejen og én vest for kirken foran gårdene Pedersmindevej 13 og Ved Kirken 1.

Kastbjerg har stort set bevaret sin oprindelige gårdstruktur. Der er stadig mange tre- og firelængede anlæg i byen, og særligt ankomsterne præges stadig af byens gården. Forterne er udvaskede, men det åbne areal neden for kirken er en rest af den ene.

Kastbjerg er indadtil en relativt tæt by med mange byhuse langs Bygaden og Pedersmindevej.

Kirken ligger frit over byen på en markant udløber, som er synlig fra alle ankomster samt Hadsundvej.

Arkitektur

Bygningerne i Kastbjerg er SAVE-registreret i 1993/94 i Mariager Kommuneatlas. Mange byhuse er vurderet til en SAVE-værdi på 3 eller 4, hvilket betyder at de er bevaringsværdige. Også flere af gårdene har en høj SAVE-værdi.

Gårdene i Kastbjerg er ikke umiddelbart så markante i deres udtryk. De fleste er i røde teglsten og ligger tæt ud til Bygaden. Flere med en afskærmende lade langs vejen.

Ved gården Pedersmindevej 13 er to længer genopført, efter de gamle udslidte længer blev revet ned. De nye længer er opført i en rød, håndstrøget sten med sandfarvede fuger og smalle gesimser samt et enkelt paptag. Materialerne er relativt nye, men stilen er meget lig 1940ernes og 50ernes gårdyggeri.

Der står flere fine rødstensvillaer langs Bygaden, men halvalmede tage og fine detaljer. Mange af disse indskrives sig i bedre byggeskik-traditionen og fremstår enkle og pæne i deres arkitektur.

Den gamle skole på Bygaden 7 har nationalromantiske træk i detaljeringen. Huset står med skifertag, men der er på flere punkter ændret i huset uden fornemmelse for arkitekturen. Det gælder både den tilføjede skorsten og vinduerne i facade og tag.

Pedersmindevej 13. To meget fine nyopførte længer tegner dette anlæg. Som man kan se, er der lagt både omtanke og økonomi i. Anlægget er med til at bevare en vigtig del af Kastbjergs struktur.

Bygaden 13. Villaen er vurderet til SAVE-værdien 3, mens det lille, men fine udhus er blevet forbigået i vurderingen. Udhuset er absolut bevaringsværdigt med sit gennemførte materialevalg og fine detaljer.

Den gamle skole, Bygaden 7 er opdelt i to beboelsesejendomme. Huset står meget originalt og er vurderet til en SAVE-værdi på 3.

Afgrænsning og byggemuligheder

Afgrænsning

Kastbjerg er en fint afgrænset by, hvor gårdanlæg danner byens rand stort set hele vejen rundt. Mest markant er rækken nord for Bygaden, hvor gårdene ligger relativt tæt ned mod engene.

Mod sydøst ligger kirken sammen med præstegården som landsbyens yderkant. Kirken er meget synlig fra Hadsundvej og ved ankomst fra syd, ses den længe før selve byen, der ligger i læ bag bakken. Kirkens flotte placering er et flot træk ved Kastbjerg.

Kastbjergs vestlige og sydvestlige kant er noget mere diffus. Her ligger en enkelt gård, Knolden 4, lidt ude i landskabet, mens den øvrige bebyggelse holder sig inde langs vejene. Denne side af byen ses stort set aldrig af besøgende, da den ikke er synlig ved ankomst.

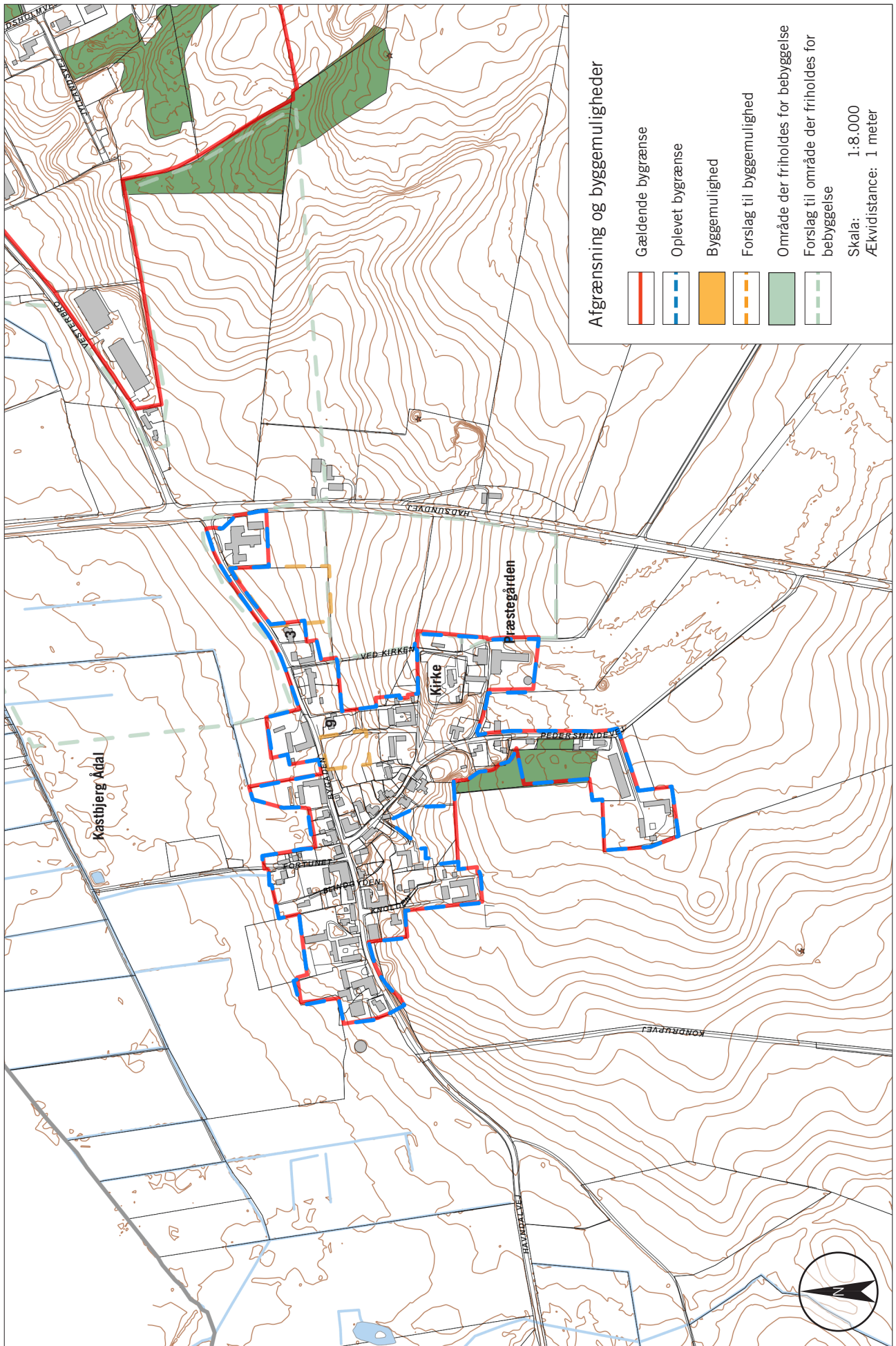
Byggemuligheder

Kastbjerg fremstår som en afgrænset enhed, der tager sig godt ud i den landskabelige sammenhæng. Derfor skal man være varsom med at lave nye udstykninger udenfor den eksisterende landsbygrænse. Man bør derfor have fokus på muligheder inden for den eksisterende struktur. Enkelte gårdanlæg er ikke længere i drift, og muligheden for at konvertere disse anlæg til beboelse bør overvejes.

Skal der peges på nye udstykningsmuligheder, er arealet syd for Bygaden mellem Bygaden 9 og 11 samt området øst for Bygaden 3 en mulighed.

Ved kirken er en lige stikvej op til kirken fra Bygaden. Vejen danner samtidig grænse til landskabet øst for Kastbjerg. Fra toppen er der en fin udsigt over Kastbjerg Ådal.

Sammenfatning

Kastbjerg ligger i et flot, skrånende landskab ned mod et bredt engdrag. Engdraget ligger nord for Kastbjerg by i en sidedal til Kastbjerg Ådal, der slår et skarpt knæk mod nord lige nordvest fra Kastbjerg.

Gårdrækken langs Bygaden ligger præcist i landskabet med ryggen mod dalen. Den sydlige del af Kastbjerg ligger højt, med udsyn mod nord. Der er foretaget en del terrænregulering, som ses tydeligst omkring kirken.

Kastbjerg har i udstrækning ikke ændret sig meget de sidste 200 år, men der er bygget mange byhuse langs gaderne, mellem gårdene. Den overordnede landsbystruktur er nogenlunde intakt. Dog er det tidligere forteareal noget præget af de før omtalte terrænreguleringer. Muligvis har en del af forten været en sandgrav.

Der er flere bevaringsværdige bygninger langs Bygaden, hvor der desværre også er eksempler på forfald og manglende vedligehold. Særligt sætter en ikke længere aktiv erhvervsbygning et trist præg på byen.

Sårbarheder

Gårdrækken nord for Bygaden er sårbar overfor udtyndning i gårdstrukturen. Gårdene er i dag med til at definere vejforløbet, hvilket er et flot træk, der bør bevares.

Bygningsstrukturen i Kastbjerg følger terrænets konturer, hvilket er et flot træk. Dette mønster er sårbart overfor afvigelser. Derfor bør man også placere evt. ny bebyggelse efter terrænets former, så man bevarer dette fine træk.

De mange huse og gårde med høj bevaringsværdi er identitetsbærende for Kastbjerg, og byen er i særdeleshed sårbar overfor udtyndning blandt disse.

Anbefalinger

- Ny bebyggelse bør placeres i overensstemmelse med den eksisterende, dvs. under hensyntagen til terrænets konturer og helt ud til vejene.
- Bygninger med høj bevaringsværdi bør behandles ved om- og tilbygning med henblik på at bevare størst mulig originalitet i udtryk og kvalitet.

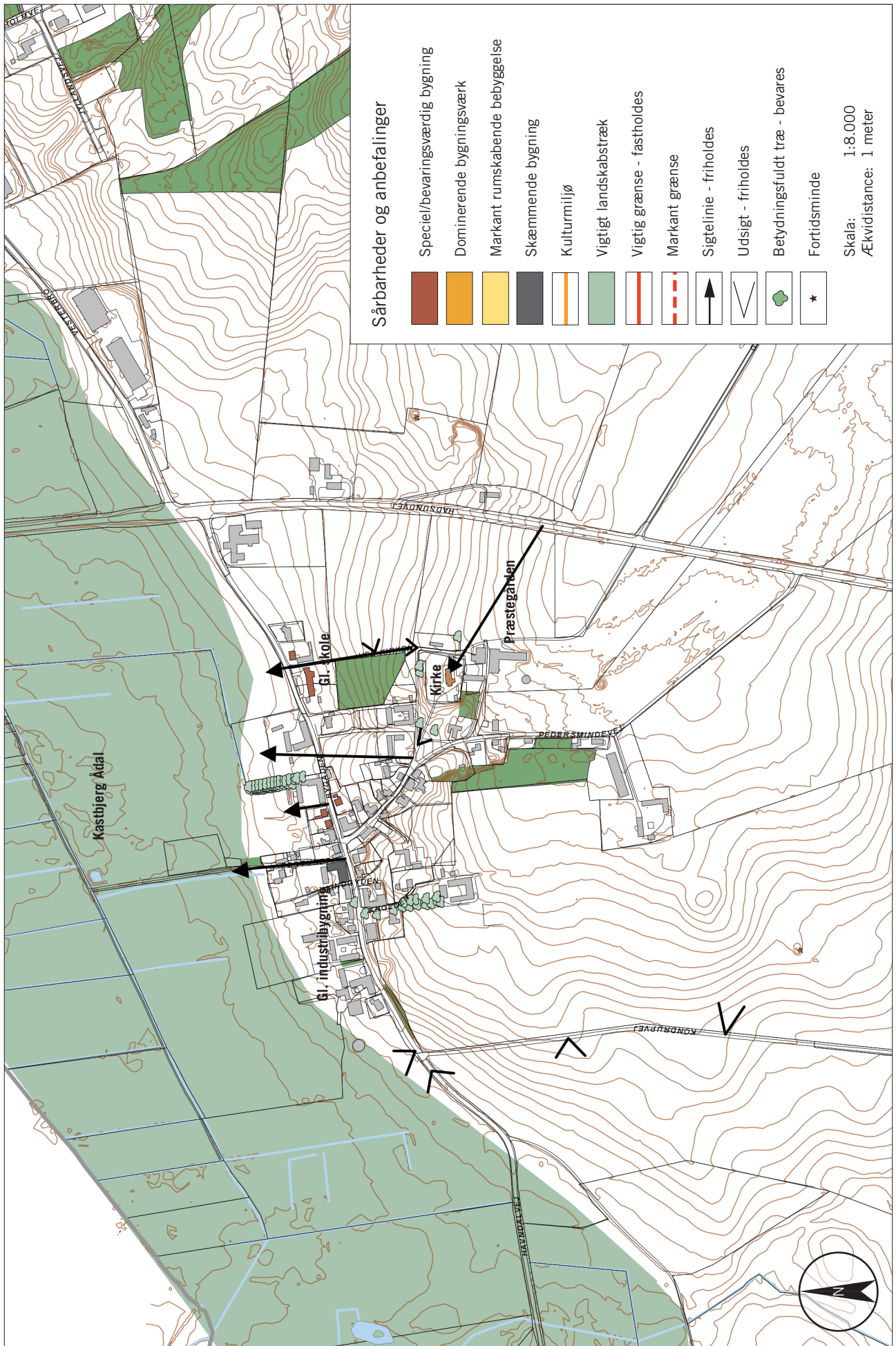
Gårdenes præcise placering langs engdraget omkring Kastbjerg Å og vejens ligeledes præcise forløb, giver Kastbjerg en veldefineret struktur.

Bebyggelsen ligger tæt og skaber et markant gadeforløb for en by af Kastbjergs størrelse.

Som det også ses i mange andre landsbyer, er der stor variation i bebyggelsen i Kastbjerg.

Stadsarkitektens Kontor
Randers Kommune
Laksetorvet 1
8900 Randers
www.randers.dk